

Убереж і Угли – села на краю болота

У Поліссі в далекі післяльодовикові періоди були найбільш широко розвинуті низини (ефторні) болота, що живилися річними водами. Найбільш заболочена була північно-західна частина Українського Полісся, особливо верхів'я ріки Прип'ять, нинішніх течій річок Стохід, Стир, Горинь, Ствича, прадолина Стир - Словена. Болотні ґрунти займали в основному сучасні та давні річкові долини і луговини.

Крупні масиви їх були зосереджені в північних районах Волинської і Рівненської областей. Особливо сильно були заболочені долини в нижніх течіях річок Стохід, Стир, Случ, Уборть, Моства (Льва) - Дубровицький і Рокитнівський райони - межиріччя Дніпро-Деспа, долина Замглай та інші.

Найбільш просторі болота у Волинській губернії займали частину Володимирського і особливо Ковельського повітів, північну частину Луцького повіту по берегах річки Стир. у Рівненському повіті - на правій стороні Случа і майже весь Овруцький повіт. У деяких місцях Ковельського повіту болота були до того трясовинні, що навіть ліси не росли на них, найзнаменитіше було болото, що простяглася від кордонів Гродненської губернії до ріки Прип'ять площею до 1000 квадратних верств: воно було суцільно непрохідним і відкритим.

У Рівненському повіті болота займали площу в і 200 квадратних верств ' від села Немовичі на річці Случ до з'єднання останньої з Горинню. Це -непрохідні нетрі, в яких тільки деінде були розкинуті села — числом не більше семи.

Як же в цей край, людьми і Богом забутий, потрапили селяни-переселенці? Доведені до відчаю поліщуки, яких нещадно експлуатувала польська шляхта непосильними податками, п'ятиденною панщиною, утікали світ за очі від своїх визискувачів, забиралися в найнедоступніші місця: у лісові хаші, болота - і там оселялися. "У нас місцина така, - говорили поліщуки, - кругом вода, а посередині біда".

Так і з'явилися ці два населених пункти. Як і кожна ойконіма (назва населеного пункту), села Угли і Убереж, очевидно, належать до назв-орієнтирів (перше – на місці повороту в глухому закутку, друге – село на краю болота). Якщо враховувати, що нинішнє торфовище розташоване поруч з самим селом Убереж, то немає сумніву - колись тут розлягалось величезне болото. Старожили пригадують, як колись говорили односельці: "Убереж - це надболотна осада (поселення), де райкали жаби".

Саме село Убереж протягнулось уздовж узлісся. Його назву характеризують навіть беларуське слово «бераг», що означає частину суші біля води; поліське "берег" - більш сухий твердий ґрунт навколо болота, а місцеве, народне, означає село на краю болота". Відоме воно з 1772 року. Колись поблизу села Немовичі був хутір під такою на звою.

Моє перше знайомство з отим невеличким лісовим селом на ім'я Убереж відбулося десь років із сорок тому і досить романтично. Причиною були гриби. У лісі, навколо села, із знайомим назбирали їх. І ще надибали на три "працюючих" самогонних апарати. Під час обіду в знайомого господаря, після чарки "народної", запитали: "А як на це дільничний міліціонер реагує?". Той посміхнувся і відповів: "Сюди він приїжджає на велісопеді. Ну, а назад - на підводі".

Тепер стосовно села Угли (рік заснування не встановлено). Слово "угол" може означати місце повороту, кут, ріг, ріжок, куток і, нарешті, глухий закуток Є село Угли на Волині біля річки Стохід. Розташоване воно в коліні (углу), що утворила річка. Ну, а наші Угли, ймовірно, знаходились у коліні (углу), за яким починається болото.

Подібних назв поселень чимало на Рівненщині. Під такою назвою був населений пункт у Володимирецькому районі, є село Угільці Гошанського району, село Углище - Рівненського району, село Угільне Львівської області, колишнє Мале Морочне Зарічненського району (де теж багато боліт) так і називалося - Угол. Навіть російське місто Углич, виявляється, походить від слова "угол", розташоване там, де Волга робить тупий кут (коліно, угол).

Володимир Леснійчук